

SUOMI — FINLAND

toimitus ja kuvatoimitus

ulkoasun suunnittelu, taitto ja kannet

teemakartta s. 23

tekstin tallennus

Risto Pekkanen

Pirkko Retti

Timo Tarkka

Essi Mustonen

Sointu Ruokolainen

Juho Pekkanen

© Sinikka Koivuniemi
ja Kustannusosakeyhtiö AtlasArt

ISBN 978-952-5671-90-2

Painopaikka Jelgava Printing House, Riika 2018

SISÄLLYSLUETTELO

4 Taustaa

6 Lukijalle

8 Edellisistä olympialaisista

14 Kesäolympialaiset Helsingissä 19.7.–3.8.1952

22 Kilpailupaikat

24 Olympiatuli ja soihtuviesti

34 Työntekijäksi kisoihin

38 Olympianuoret

46 Käpylän kisakylä sekä muu majoitus
ja muonitus

58 Uutisointi

60 Kisatapahtumia

62 Avajaiset 19.7.1952

72 Ahveniston urheilukeskus

76 Maantiepyöräily

78 Maraton

80 Kisatuloksia

84 Helsingin olympialaisten taidenäyttelyt

86 Elämänmenoa kisojen aikana

88 Elämänmenoa Käpylän kisakylässä

102 Huvipuisto Linnanmäki

106 Päättäjäiset 3.8.1952

108 Päättäjäispäivän illanviettomme

110 Kirjeenvaihtoystäviä ja romansseja

114 Lopuksi

118 Lähteet

119 Kuvaluettelo

1951 lyötiin olympiahistorian ensimmäinen olympiaraha, jonka arvo oli 500 markkaa, noin 14 euroa.

On ollut tavattoman hienoa tavata Sinikka Koivuniemi, joka on omin silmin nähnyt ja kokenut Helsingin olympiakisat. Sinikan ruutupaperille kirjoittamat muistelmat kisoista on tarkoituksella jätetty kirjassa puheenomaiseksi, jotta Sinikan iloinen, utelias ja havainnoiva ote muistella välittyisi lukijoille. Olympialaiset olivat iso ponnistus sodasta toipuvalle Suomelle ja kisat toivat Helsinkiin todella kansainvälisen tunnelman. Kisat vaikuttivat suomalaisiin ja ulkomaalaisten kuvaan suomalaisista. Sinikka kertookin muistelmissaan monista kohtaamisista ulkomaalaisten kanssa.

Kustantaja

Pääsylippujen varaukset ja myynti olympialaisiin alkoivat jo vuoden 1950 alusta. Järjestelytoimikunta oli antanut etuosto-oikeuden urheilujärjestöille ja urheilua tukeville aatteellisille ja taloudellisille järjestöille. Pääsyliput avajaisiin tai päättäjäisiin olivat hyvin haluttuja, vaikka ne olivatkin kaikkein kalleimmat. Aika yleistä oli, että eri puolella Suomea olevien urheiluseurojen järjestämissä kilpailuissa oli palkintona juuri tuo lippu avajaisiin tai päättäjäisiin. Muina palkintoina oli lippuja erilaisiin kilpailuihin. Urheiluseurat itse päättivät asiasta.

Kahvila Ursula Kaivopuiston rannassa perustettiin kesäkahvilaksi olympialaisia varten.

Kaupunki siistittiin perusteellisesti, myös kaupunkiin johtavien teiden ympäristöt siivottiin. Pihoille ja teiden varsille istutettiin lisää kukkaistutuksia. Juhlaliputus oli Olympiastadionille johtavilla pääväylillä. Mannerheimintielle, Helsinginkadulla ja Kauppatorilla kaupungintalon edessä sekä stadionin harjalla liehuivat kaikkien osanottajamaiden liput koko kisojen ajan. Rautatieasemat, lentokentät ja satamat oli koristeltu ja kukitettu jo 24.6. alkaen. Suomen lippu oli salossa. Myös kaikki virastot kukittivat ja liputtivat. Oli perustettu pieniä kukin ja Suomen sekä olympialipuin koristeltuja kahvikoituja, joissa työskenteli vapaaehtoisia työntekijöitä.

Kisavieraita Kauppatorilla ja lippulinna Eteläsatamassa Keisariluodonlaiturilla

Me ravintolatyöntekijät saimme kaikki saman vaatetuksen: sinivalkoruudullinen leninki, jossa irrotettava kaulus ja kalvosimet, valkoinen päähine, valkoinen pieni esiliina sekä valkoiset kengät. Saimme myös käsivarsinauhan, jota kutsuttiin *olympiapassiksi*. Nauhamme oli valkoinen ja siinä luki: *ravintolatyöntekijä*. Samanvärinen oli myös läheteillä ja myyjillä. Nauhoja oli vihreitä, sinisiä ja oransseja. Ne olivat sanomalehtimiesten, valokuvaajien, elokuvaajien ja radiotoimittajien käytössä. Mitä väriä kukin ryhmä edusti, sitä en muista. Käsivarsinauha eli olympiapassi takasi meille pääsyn paikkoihin, joihin ei suurta yleisöä päästetty, sekä pääsyn erilaisiin kisatapahtumiin, jos vain aikaa riitti.

Työpaikkamme oli olympialaisia varten rakennetussa Käpylän kisakylässä, jonne oli rakennettu mm. suuri ravintolateltti. Käpylän kisakylä oli eristetty ympäristöstään korkealla panssariaidalla ja alueelle pääsi vain erityisellä kulkuluvalla tai sillä passilla. Portilla oli vartijat ympäri vuorokauden, kaksi sotilasta tai poliisia. Majoituspaikkamme oli Käpylän kansakoululla, joka sijaitsi lähellä kisakylää. Meille oli varattu armeijan kerrossängyt, joissa oli samanlaiset ruudulliset liinavaatteet kuten intissäkin pojilla. Olimme kuin armeijan naissotilaita sen kahden viikon ajan. Olimmehan saaneet ohjesäännötkin kuten pojatkin. Emme tätä mitenkään paheksuneet. Meistä se oli aika *kliffaa*!

Neljä karkkilalaista neitosta olympialaisissa tarjoilijan asuisaan. Vasemmalta Leila Saari (os. Syrjä), Kaarina Schultz, Sinikka Koivuniemi (os. Hakala) ja Heljä Fäldt.

Asumisesta oli myös tarkka ohjeistus. Vieraita ei saanut tuoda. Koulun eteishallissa istui aina vuorokaudet ympäriinsä joku vanhempi naishenkilö vahtimestarina. Ulko-ovi oli päivisin avoinna ja sen ulkopuolella seisoj poliisi tai sotilas vartiosta. Illalla klo 22.00 ovi suljettiin ja avattiin aamulla klo 6.00. Jos tulikin vasta klo 22 jälkeen, niin vahtimestari oli hyvin tarkkana ennen kuin päästi sisälle. Katsoi vielä uloskin ja varmisti, ettei siellä vaan ollut joku saatilla. Passi piti näyttää hänelle.

Oli se tarkkaa touhua, mutta ei se meitä sen kummemmin haitannut. Olipahan kokemus muiden kokemusten joukossa. Näin jälkeensä ajatellen ymmärtää tuon vartiointinkin ja valvonnan. Eihän koskaan voi tietää, jos vaikkapa joku ulkopuolinen olisi tullut pahat aikeet mielessä. Väkeä oli niin paljon liikkeellä. Meistähän pidettiin hyvää huolta!

Urheilijat jakavat nimikirjoituksia verkkoaidan takaa Käpylän kisakylässä.

Coca-Cola

Portin läheisyydessä panssariaidan sisäpuolella oli Coca-Cola automaatti, josta urheilijat saivat ottaa juomaa mukeihinsa. Automaatti muistutti maitohinkkiä ja siinä oli hana, josta juomaa tiputettiin. Ravintolan työntekijätkin saivat sitä käyttää. Aidan ulkopuolella oli usein jonoja, kun lähialueen nuoriso pyysi urheilijoilta juomaa kannuihinsa. Heillä oli rahaakin mukana, mutta ei heidän tarvinnut maksaa. Maassamme tuo Coca-Cola-juoma oli aivan uutta ja sitä myytiin vain kilpailupaikoilla ja avajaisissa. Portilla oli vartijoiden lisäksi myös *olympiapoika*, joka opasti ohikulkijoita.

Olympianuoret

Onnistuin tavoittamaan muutaman olympianuoren, jotka kertovat seuraavassa kokemuksistaan.

Pertti ”Pemu” Mustonen myi Paavo Nurmen patsaan luona ruotsalaisia lehtiä, mm. Dagens Nyheteriä ja Aftonbladetia. Hän huuteli kuuluvalla äänellä seisoen korkealla jakkaralla ja heilutellen lehtiä käsissään: ”*Hej, hej, här tidningar!*”

Olympiapoikana Helsingin olympialaisissa

o o o Heikki Pirhonen o o o

Olin sinä kesänä noin 12-vuotias. Perheemme asui Pirkkolassa *ruotsalaistalossa*. Lehdessä oli ollut tammikuussa ilmoitus, jossa kisojen järjestelytoimikunta etsi tyttöjä ja poikia vapaaehtoistyöntekijöiksi erilaisiin tehtäviin. Ikäraja oli 11–16 vuotta. Ilmoittautua piti Ritarihuoneen toimistolla, jonne menimme heti aamulla kavereiden kanssa. Siellä oli jo silloin pitkä jono hakijoita.

Pääsin mukaan ja työpaikakseni tuli Mäkelänkadun ja Koskelantien kulmassa oleva Käpylän kisakylä, joka oli aidattu korkealla panssariaidalla omaksi alueekseen. Pääportilla vartioivat kaksi poliisia tai sotilasta vuorokaudet ympäriinsä. Portin lähellä oli minunkin tehtäväni olla oppaana ja apuna sekä kertomassa ohikulkijoille, että kisakylään sisään ei pääse kuin erikoisluvalla, paitsi tietenkin urheilijat. Verkkoaidan takana riitti ihmettelijöitä ja ihailijoita tunnistamassa maailmankuuluja urheilutähtiä.

Brasilialainen kolmiloikkaaja Ferreira da Silva oli kaikkein suosituin. Nimikirjoituksia muistivihkoihinsa pyyteli väki yhtenään ja tietysti myös muilta ulkomailaisilta urheilijoilta. Ihmejuoma Coca-Colaa myytiin vain kilpailupaikoilla ja kisakylässä. Niinpä verkkoaidan taakse muodostui jatkuva jono siihen kohtaan, missä aidan sisäpuolella oli juoma-automaatti. Ihmiset ojensivat aidan yli urheilijoille maitokannuja ja muita astioita sekä rahaa. Ystävälliset urheilijat täyttivät astiat Coca-Colalla ilmaiseksi. Tunsin olevani kuin passipoliisi, joka ohjaili niitä ihmisryhmiä siinä virkapuvussani. Me olimme nimittäin saaneet yhtenäiset univormut. Valkoinen suikka, beige pusero ja housut sekä tossut. Työaika oli viisi tuntia. Ruokailemassa kävimme saamillamme ruokalipuilla missä tahansa muonituspaikassa. Saimme myös vapaalippuja kisoihin.

Heikki Pirhonen olympiapoikana

Olympiatyttönä Helsingin olympialaisissa

o o o Riitta Marsala o o o

Onnistuin partiotyttöjärjestön kautta pääsemään alaikäisenä olympiatyttöksi. Sisareni muutti mielensä saatuaan ensimmäisen kesätyöpaikkansa ja pääsin hänen tilalleen. Täytin juuri ennen kisoja 12 vuotta. Myin ohjelmia pääasiassa Olympiastadionilla, mutta myös uimastadionilla sekä soutu- ja melontakilpailuissa. Tunsin huonosti kaupunkia, koska asuin Suomenlinnassa ja aikaa kuluikin joskus hakiessani oikeita kisapaikkoja. Kuuluin kahdeksan nuoren ryhmään, jossa johtajana oli vähän meitä muita vanhempi tyttö. Stadionin B-katsomon yksi lippukioski oli meidän päämajamme. Siellä laskettiin päivän päätteeksi rahat, haettiin lisää ohjelmalehtisiä myytäväksi samoin kuin intoa myyntiin. Jokainen hoiti omaa reviiriään ja kilpailuakin käytiin myyjien kesken. Kilpailu näkyi ja ennen kaikkea kuului koväänisenä tarjontana. Olin käynyt vasta ensimmäisen luokan oppikoulua enkä osannut sanaakaan ruotsinkieltä, mutta se ei myyntitahtia haitannut. Kirkkaalla äänellä kailotin kovaa ja korkealta: ”*ohjelmia, rogram, ohjelmia, rogram!*”

Koska myin ohjelmia pääasiassa stadionilla, olin mukana kisojen avajaisissa ja päättäjaisissä. Näin monet yleisurheiluhistorian upeat hetket, mm. Zátopekin unohdettomat juoksut, vaimonsa keihäänheiton ja heidän yhteisen ilonsa saavutetuista arvomitaleista.

Avajaisten tapahtumat ja tunnelmat voin vielä helposti palauttaa mieleeni: joukkueiden avajaismarssi, Paavo Nurmen saapuminen maratonportista stadionille uljaasti askeltaen olympiasoihtu kädessään pitkin tiilimurskaa, keskikentälle kokoontuneiden urheilijoiden ryntääminen radan varteen tervehtimään maailman kuuluisinta juoksijaa. Vesisade kasteli urheilijat ja yleisön, myös minut. Se ei haitannut, sillä kaikki tiesivät, että siinä oli mies, joka oli juossut Suomen maailman kartalle. Se oli riemun ja hurraamisen hetki! Olympiatuli syttyi stadionilla ja Hannes Kolehmainen kunniana oli sytyttää tuli stadionin torniin. Sieltä se näkyi kaupungin yli kertoen maailman urheilevan nuorison viestiä 15. olympialaisista. Yhtäkkiä kaiken huuman keskellä valkoisiin pukeutunut nainen ilmestyi maratonportista juosten urheilijan askelein rivakasti eteenpäin. Hän ehti puhujakorokkeelle asti, mutta sanomaansa rauhanenkeli ei päässyt julistamaan vaan kaupunginjohtaja von Frenckell yllätyksestä toivuttuaan otti naisen nopeasti alas ja poliisit ohjasivat hänet pois paikalta.

Jokaisena päivänä kahden viikon ajan myin iloisena ohjelmia niin aurinkoisina kuin sateisina päivinä. Joskus sattui pikku harmeja. Rahaa oli hukkunut – meillä oli ainoastaan puvussa taskut (tosin syvät), mutta ei minkäänlaisia laukkuja rahaa varten, joten vahinkoja pääsi tapahtumaan ja rahaa putoamaan. Asiat kuitenkin selvisivät parhain päin. Kisojen Suomeen tuoma uusi asia oli Coca-Cola, juoma, joka ainakin minun suusani maistui suorastaan pahalta. Amerikkalaisurheilijoiden kaksiväriset jenkkipengät ovat jääneet mieleeni sekä argentiinalaisten surunauha Eva Perónin kuoleman johdosta. Kisatytön asu on edelleen tallella. Se oli ensimmäinen virkapukuni, jota kannoin ylpeänä ja tehtäviini sitoutuneena.

Suomalaisia setelirahoja esitellään olympialaisten aikana.

Lahjoitukset

Eri tahoilla maailmaa oli talkoohenkeä ja kisat saivat lahjoituksia. Esimerkiksi Italiasta tuli rahalahjoitus, Kolumbiasta runsaasti kahvia, Iso-Britanniasta teetä ja keksejä, Belgiasta banaaneja, Hollannista Coca-Colan lisäksi hedelmiä ja vihanneksia, sekä Tanskasta neilikoita palkintojen saajille ja myös erilaisia kukkia ruukuissa.

Suomalaisten yritysten lahjoituksia:

Valio: rahalahjoitus, *Vuoksenniska Oy*: kultaa ja hopeaa palkintomitaleihin, *Kultakeskus Oy*: mitalien valmistus, *Suomen Kultasepät Oy*: muistomitalit, *Velj. Sundqvist*: olympiasoihtujen valmistus, *Suomen General Motors*: autot olympiasoihtujen kuljettamiseen, *Heteka Oy*: palkintokorokkeet, *Tervakoski Oy*: pahvit, kartongit, paperit ym.

Ruokailua Käpylän kisakylässä

Kisakylään rakennettiin suuri telttaravintola, joka oli 16 m leveä ja 148 m pitkä. Teltan pohjana oli kovalevyllä päällystetty puulattia ja teltaan tehtiin toimiva vesi- ja viemäriverkosto. Lämmin vesi saatiin jo aiemmin kisakylään rakennetusta lämpökeskuksesta. Telttaravintolaan asennettiin kovaääniset sekä keinovalaistus.

Lippurivistöä Käpylän kisakylän portilla Koskelantiellä ja etualla Sofianlehdonkadulla. Oikealla telttaravintola.

Ravintolaan, joka oli suuruudeltaan 12 x 140 m, muodostettiin viisi erilaista keittiötä: pohjoismainen, keskieurooppalainen, brittiläinen, latinalais-amerikkalainen ja itämainen. Kukin keittiö toi mukanaan oman keittiömestarinsa sekä muuta keittiöhenkilökuntaa. Kaukaisimmat maat ottivat mukaan myös omia eksoottisia elintarvikkeitaan. Ruoka pyrittiin tekemään urheilijoille sopivaksi ja hyväksi havaituksi. Ravintola jakautui kuuteen ruokasaliin, jolla kullakin oli siis oma keittiönsä. Ruokailun tapahtui kolmessa vuorossa ja kussakin vuorossa oli noin 1 600 henkilöä aterioimassa. Aamiainen tarjoiltiin klo 7-10, lounas klo 11-14 ja päivällinen klo 17-20. Telttaravintola muonitti kaikkiaan noin 4 800 urheilijaa ja muuta väkeä päivittäin. Me Karkkilan tytöt työskentelimme tarjoilijoina pohjoismaisen keittiön alaisuudessa, välillä myös keskieurooppalaisessa keittiössä. Käpylän Martat auttoivat keittiötoissa.

Kisavieraita majoittumassa Seurasaaren leirintäalueelle

sinne mennä, vaikka alkoikin jännittää. Tuli vain tarjoilla kahvia, leivonnaiset oli jo viety pöytään. Herttuan seurassa oli britti-urheilijoita, johtohenkilöitä, mm. lordi Burghley, britti-toimittajia, valokuvaajia jne. Piti vain kaataa kahvia ja tietenkin ensin prinssi Philipille. Hyvä, että se kahvi meni kuppiin eikä esim. pöydälle, koska käteni vähän vapisi jännityksestä. Jatkoin kahvinkaatokierrosta. Lähtiessäni takaisinpäin, herttua nousikin seisomaan, pysäytti minut, kätteli ja hymyillen ystävällisesti kysyi, olisiko minulla hetki aikaa rupatella.

En osannut englantia kuin välttävästi, koulussani oli ollut toisena pakollisena kielenä saksa, mutta ymmärsin kyllä kysymyksen. Hän jatkoi keskustelua ja minä

Edinburghin herttua Philip seurueineen nauttimassa lounasta Käpylän kisakylässä

vain nyökyttelin ja hymyilin. Voi, mikä tilanne! Nolottikin! Emäntämme seurasi taempaan ja tarkkaili. Oletti ehkä, että olin jotenkin mokannut. Eräs suomalainen lehtikuvaaja tuli juttusille ja kertoi, että herttua halusi päästä samaan valokuvaan, ei vain minun vaan muidenkin tyttöjen kanssa. Kerroin kuvaajalle kieliongelmas-tani ja hänpä rupesikin tulkiksi, koska herttua halusi jatkaa keskustelua kanssani. Herttua puhui ja minä kuuntelin. Hän kiitteli Suomen kaunista luontoa, kisavieraille osoitetusta huomaavaisuudesta ja kisojen hyvistä järjestelyistä. Herrasmiehenä hän kiitteli myös meitä ravintolatyöntekijöitä ja tarjoilijoita. Herttua kertoi tavanneensa pääministeri Kekkosen iltatilaisuudessa Armi Kuuselan, joka oli juuri ennen kisoja valittu Miss Universumiksi. Sanoi samalla, että täällä Suomessa on kauniin luonnon lisäksi myös ihastuttavan kauniita naisia.

Muistan sanoneeni, että me täällä Suomessa olemme kuunnelleet radiota ja lukeneet lehdistä hänen puolisonsa Elisabetin isän eli kuninkaan Yrjö VI:n hauta-jaisista helmikuussa 1952. Olemme myös nähneet elokuvateattereissa lyhyitä filmejä Elisabetistä ja herttuasta ennen varsinaisen elokuvan alkua.

Vuoden 1952 Miss Universum, Armi Kuusela hotelli Vaakunan terassilla

